

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2015/16:127

av Karin Rågsjö m.fl. (V)

Uppdatera smittskyddslagen

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över smittskyddslagen i syfte att ta bort osakliga förhållningsregler och tvångsåtgärder för människor som lever med hiv, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.

2 Inledning

Smittskyddslagen syftar till att förebygga och ge verktyg till staten, den medicinska professionen och individen att bidra till att begränsa spridning av smittsamma sjukdomar. 1914 instiftades lagen som syftade på särskilda åtgärder mot tuberkulos. 1918 instiftades en lag som syftade till att säkerställa åtgärder mot könssjukdomar. 1919 instiftades den s.k. epidemilagen där det fanns regelverk för smittsamma sjukdomar utöver tuberkulos och könssjukdomar. Smittskyddslagen 1985:870 skapade förutsättningarna för det moderna smittskyddet. Lagen föreskrev en organisation och myndighet i varje landsting för att ansvara för smittskyddet. Inom varje landsting och region finns sedan dess en operativ enhet för detta. I denna lag inkluderas hiv som en venerisk sjukdom. Konsekvenserna av detta blev att smittskyddslagens bestämmelser om veneriska sjukdomar blev fullt ut tillämpliga på infektionen hiv.

3 Översyn av smittskyddslagen

Om man ska begränsa spridningen av t.ex. hiv så handlar åtgärderna om att fler måste använda kondom och att fler måste testa sig. Det är nödvändigt att stigmatiseringen av hiv-positiva minskar och att personer som lever med hiv får bra medicinsk behandling. Detta måste lagen och dess förhållningsregler spegla. Ny kunskap har kommit på hiv-området och det finns inte längre evidens för att informationsplikt har någon positiv effekt. Sverige kritiseras internationellt för sin lagstiftning och det är dags att vi ser över

den. Det är inte heller bevisat att informationsplikten har en preventiv effekt, att den i praktiken skulle bidra till att reducera spridningen av hiv-viruset. Ett flertal svenska organisationer som arbetat länge med hiv-prevention, RFSL (Riksförbundet för sexuellt likaberättigande), RFSU (Riksförbundet för sexuell upplysning) och HIV-Sverige, har tvärtom påpekat risker med lagstiftningen. Bland annat finns exempel på att människor har undvikit att testa sig för hiv i syfte att undvika att bli föremål för lagens restriktioner. En annan farhåga är att lagstiftningen riskerar att försätta människor i en falsk känsla av trygghet: ”Om ingen säger att den är hiv-positiv, så är ingen det.”

Verkligheten är tyvärr att viruset ofta överförs från en person som själv inte känner till sin hiv-positiva status. I ett sådant fall hade informationsplikten inte kunnat fylla någon funktion eftersom det inte fanns någon känd positiv status att informera om. Bland annat därför anser organisationerna att informationsplikten riskerar att splittra det hiv-preventiva budskapet, genom att fokusera mer på vad som sägs än vad som görs i ett sexuellt möte. Det enda som hindrar spridningen av hiv-viruset är att människor tar ansvar för att praktisera säkrare sex genom att t.ex. använda kondom. Detta måste alla sexuellt aktiva människor ta ansvar för. FN:s organ för frågor som rör hiv och aids, UNAIDS, uppmanar stater att bara lagstifta kring uppsåtlig smittöverföring, där personen som vet sin hiv-positiva status har handlat i syfte att överföra viruset och också lyckats med det. I Sverige döms hiv-positiva till fängelse även om sexet var frivilligt och ömsesidigt, även om hiv inte överförts, även om inget direkt uppsåt av att överföra hiv funnits, även om risken för överföring av hiv-viruset var minimal och även om säkrare sex praktiserats på så sätt att t.ex. kondom använts. I ett internationellt sammanhang ligger Sverige högt när det gäller antalet fällande domar mot hiv-positiva. Detta är möjligt genom att brott mot förhållningsreglerna i smittskyddslagen får straffrättsliga följder. När hiv-positiva döms sker det utifrån brottsbalken, men lagstiftningen utgår från smittskyddslagens syn på ansvar och uppsåt.

År 2004 ändrades sjukdomsdefinitionerna. Begreppet ”venerisk sjukdom” avskaffades och man bytte till två kategorier: ”smittsamma sjukdomar” och ”allmänfarliga sjukdomar”. Hiv inkluderades dock i kategorin allmänfarlig sjukdom och omfattas alltså därför fortfarande av smittskyddslagstiftningen. Vidare valde man att utvidga lagen till att även inkludera s.k. förhållningsregler. Den s.k. informationsplikten gäller för personer som bär på en allmänfarlig sjukdom gentemot hälso- och sjukvården, personer som utför icke-medicinska ingrepp (såsom tatuering), samt gentemot sexualpartner. Man konstaterar att det hela tiden kvarstår en viss risk för smittöverföring, men man konstaterar samtidigt att lagstiftningens intention inte är ett allmänt krav på att personer som lever med hiv måste informera om sin status. Skyldigheten gäller bara i vissa situationer där smittrisen är reell och inte alltför

obetydlig. I oktober 2013 publicerade Folkhälsomyndigheten kunskapsunderlaget Smittsamhet vid behandlad hivinfektion – Kunskapsunderlag från Folkhälsomyndigheten och Referensgruppen för Antiviral terapi (RAV). I underlaget slås det fast att risken för överföring är minimal (1 på 150 000) vid behandlad hiv-infektion och där kondom användes under hela samlaget. Den slår även fast att överföringsrisken är mycket låg vid vaginala och anala samlag där personen som lever med hiv har en välinställd antiretroviral behandling och kondom inte används. Det är viktigt att smittskyddslagen har tydliga preventiva intentioner. Prevention handlar således om vad du gör, inte vad du säger. Personer som har en sjukdom ska dock fortfarande ha en skyldighet ”att vid sexuella kontakter iaktta ett beteende som minimerar risken för smittspridning”. Att iaktta ett sexuellt beteende som minimerar risken för smittspridning kan t.ex. vara att ta sina mediciner, ha löpande dialog med sin behandlande läkare och använda kondom vid sexuella kontakter. Utöver detta framkom också mycket tydligt att fokus för det hiv-preventiva arbetet måste ligga på att få människor att testa sig så att de kommer till medicinsk behandling, samt att stimulera till ökat kondom användande. Smittskyddslagen ska omfatta sjukdomar som kan överföras mellan människor, utgöra ett ringa hot mot människor, samt sjukdomar som behöver inkluderas i smittskyddslagen ur preventions- och behandlingsperspektiv. Vänsterpartiet ser ett behov av en uppdatering av smittskyddslagen där de förhållningsregler som i dagens läge ter sig onödiga och som har en negativ inverkan på hiv-preventionen och livskvaliteten för personer som lever med hiv tas bort.

Smittskyddslagen bör ses över i syfte att ta bort osakliga förhållningsregler och tvångsåtgärder för människor som lever med hiv. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Karin Rågsjö (V)

Nooshi Dadgostar (V)

Rossana Dinamarca (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Maj Karlsson (V)

Torbjörn Björlund (V)

Mia Sydow Mölleby (V)